“İlk kez futbol sahnesine çıkmış bir Türk hanımı”/Rengigül Yaltırık Ural

“Güneş ufka üç mızrak boyu kaldığı yer ki saat beştir; Büyükdere Orkestrası, Mavi Tuna Dalgaları’nı gıygıylayarak Büyükdere Çayırına doğru ilerlemeye başlamıştır.

Bugün orda Tarabyalılarla Büyükdereliler arasında **ayaktopu maçı** var. Ağırbaşlı, yani şiir ve tarih yalamış bir yazar için, **bu maçı** kornasına koyup bart bart örttürmemek pek ayıp kaçacağından, biz de vakit yitirmeden oraya koşalım. Böylece tribünlerde, yani Büyük Çınarın altında uygun bir yer tutmuş oluruz.

Büyükderespor’un kaptanı Abraham Paşa’dır. Takımda orta alan oyuncusu olarak görünecek ve Micro adını kullanacaktır. Kaleyi de bugün Madam de Veer koruyor. Onun da oyundaki adı Madama’dır. Gerçekte o Tarabya takımındadır, ama bu maç yüzüsuyuna, büyük paralar karşılığında Büyükdere’ye transfer olmuştur. Sarıyer’li Deli **Şahende Hanım** da Mikro’nun takımındadır. **İlk kez futbol sahnesine çıkmış bir Türk hanımıdır** ki pençeli güzelliği tüm Sarıyer delikanlılarını tabur tabur evinin önünden geçirtiyordur.”,

“Lafı Büyükdere takımı üzerinde tutmak gerekirse, ey Okur, bil ki Manas Efendi de orta alana omuz vermektedir. Hâli vakti yerinde, yemesini içmesini bilir, mangal yürekli bir kişidir. Ayrıca saz ve söz tiryakisidir. Kışın Beyoğlu’ndaki evinde, yazın Büyükdere’deki yalısında şölenden geçilmez. … Kimi şutları göbeği ile karşılarsa şaşmamalıdır. Manas Efendi birkaç ay önce dünyasını değiştirmiştir, ama bugün buraya Büyükdere’lilerin ricası üzerine gelmiştir.”,

“Sıra geldi Madam Personisi Beye. O da orta alan oyuncusudur. Kocası Personisi Bey de Osmanlı diplomatı olup birçok Avrupa başkentinde maslahatgüzar olarak bulunmuştur. Nahit Sırrı Örik’in demesine göre Hazret hep iki dirhem bir çekirdektir. Gözünden monoklünü, elinden de eldivenle bastonunu hiç eksik etmez. Ayağında da Frenkleri *guêtre* dedikleri tozluklar vardır. Midilli’de doğmuştur, ama Rum mu, İtalyan mı belli değildir. Madam Personisi Bey ise bir afet-i can’dır. Yüz çizgileri, göğüs, kollar, kalçalar Fransız İmparotoriçesi Eugénie’yi çat diye çatlatacak bir güzelliktedir. Türkçeyi de öyle eksiksiz konuşur ki onu dinleyenler bir İstanbul hanımefendisi karşısında olduklarını sanır.”,

“Büyükdere Piyasa Caddesi’nde yalıları olan Gümüşyan Efendi ile Azaryan Efendi de – yaşasın anakronizm – geri alan oyuncusu olarak afi satacaklardır bugün. Yansız gözlemciler maçtan önce, Azaryan Efendi’nin öyle cevizibevvalı bir lokum olmadığına reçete yazmışlardır. O da reçete ile birlikte Birinci ve İkinci Rütbeden Mecidi, Birinci Rütbeden Osmanlı nişanını sağ göğsüne – çünkü kalenin sağını korumaktadır – takmıştır.”,

“Doğrusu Şirketi Hayriye’den Kamber Beyefendi ile Yenimahalle’li Hakkak Mıgırdıç Enderyan Efendi de gerçek bir piredirler. Bunlar da, eski deyimle, sağ ve sol içi doldurmaktadır. Akıncıların orta oyuncusu ise Bayan Blanş’tır. Hatunun Büyükdere takımında yer alışı bütün Tarabyalıları öfkeye bindirmiştir. Neden derseniz, Bayan Blanş daha 24 saat önce Tarabyalılara, Büyükdere takımında oynamayacağı üzerine yeminler, kasemler etmiş, oynayacak olursa Tarabya’yı seçeceğini söylemiştir. … **Futbolcu bayan**, Sermet Muhtar Alusların Göztepe’deki köşklerine gidip gelirken…”,

“**Geldik mi şimdi Tarabya takımına?**”

“Kaptan, Woods Paşa’dır ki onun da oyundaki adı Çengel’dir. Yeri de solaçıktır. Hazret 1870 yılında Mektebi Bahriye-i Şahane’de Kaymakam İzzetlu Woods Bey adıyla görev almış, 1877 Türk-Rus ve 1897 Türk-Yunan savaşlarında yararlı hizmetler vererek amiralliğe değin yükselmiştir. Üstünde padişah başyaverliği ile Teftiş-i Askeri Encümen-i Ali üyeliği de vardır.

Tarabya’nın sağ açığında ise, işte buna güleceksiniz, İtalya’nın İstanbul Elçisi Baron İmperiali yer almıştır. Tarabyalılar, ileri alanda Bayan Blanş’ın karşısına yine bir madama dikmişlerdir ki o da Belçika’nın eski İstanbul Elçisi Mösyö Neyt’in eski karısından başkası değildir. … Bugünkü maça, Aero-Expresso adındaki bir İtalyan ortaklığının deniz uçağı ile –yaa, o yıllar Büyükdere’de bir **deniz uçağı istasyonu** da vardır – getirtilmiştir. Uçak, Brindisi ile Büyükdere arasında mekik dokuduğu için kısaca **B.B.** diye anılır. Öyle ki Madam Neyt… Brigitte olmuştur. Brigitte, lavanta düşkünüdür. Bugün de Çayıra, en pahalı kokulardan **Opapanax** sürünerek gelmiştir. Pudra olarak da Lis pudrası kullanır.”,

“Takımın sağ ve sol içlerini ise Sarraf Vasilyadis doldurmaktadır. Vasilyadis’in iki oyuncu yerini tutması çok vıdıvıdılara yol açmışsa da Bankerin Kulübe büyük bir para yardımında bulunduğunun açıklanması herkesin gıkını ve de vıkını kesmiştir.

Büyükdere’den geri kalmamak, vapur seferlerinin de aksamamasını önlemek amacıyla Tarabyalılar da takımlarına Şirketi Hayriye’den Taki Beyi almışlardır. Hazret, şirketin yönetim kurulu üyesidir. Sarıyer’deki Mezarburnu’nu Mesarburnu’na çevirten de odur. Bu yüzden Çayıra çıktığı vakit Tarabyalılar kadar, Sarıyer ve Büyükdere’lilerden de vafir alkışlar almıştır. Taki Beyin iki yanını da Avusturya-Macaristan Elçiliği Sekreteri Bay Kis ile Selim Paşa Melhame süslemektedir. Üçü de orta alan oyuncusudur. Bay Kis sporcuoğlu sporcudur. Monoklunu denizde yüzerken bile çıkarmaz.

Burada hazırola geçmek gerekecektir.

Tarabya takımının sağ beki de **Abdülhamit’in sertabibi** ve baş dalkavuğu Doktor Mavroyani’dir. Ona “Abdülhamit’in mahrem-i esrarı” diye bakılsa da olur. ...Sol bekte de Kumbari adında yine bir Rumyoz fink atıyordur. Kumbari uzun yıllar Sarayın müneccimbaşılığında – bu işe onu Mavroyani getirmiştir – bulunmuştur. … Tarabya kalesini de vir içimsu Germaine koruyordur. Madam Apikyan’ın kızı olan Germaine bugünkü maç için giysilerini taa Paris’ten, Ney Hemşireler’den aport etmiştir. Tek omuz olarak biçilmiş dekoltesi çok açıktır. …

Tarabya ve Büyükdere arasındaki bu maç 386. karşılaşmadır. İki köy hemen hemen yüzyıldır – **yani futbol diye bir nesnenin varlığı bilinmediği sıralar** – yılda üç ya da dört kez karşı karşıya gelmektedir. … Şimdiye değin Tarabyaspor 210, Büyükdere de 175 maç almıştır. İki takımın bir özelliği de hiçmihiç berabere kalmamalarıdır. …

Gelelim maçın hakemine.

Bunca kocaman, bunca şinanay bir maçı da yönetse yönetse bizim **Duhani** yönetir. Duhani dünyanın en büyük vıdıvıdı yazarıdır. Gerçek adı da "Bay İstanbul-Paris"tir. Yani bir ayağı Beyoğlu'nda ise, bir ayağı da Paris'tedir. … Biraz sonra maç da başını… ",

"Saat 18.01.
Duahni Çayıra doğru yürümesini sürdürüyor.
Tarabyalılar, ardından da Büyükdereliler, birerle kolla, alana fırlayıp yerlerini aldılar.

Hakem şimdi yazı mı, tura mı atıyor.
Çayırın yüzü seyirciye kesmiştir.
Saat 18.05.
Duhani'nin uzun bir düütü maçın işaretini verdi.",

"… İlk yarının son on dakikası. Brigitte. …
Madama topu dikti. Top Mıgırdiç'te. Taki Bey kaptı. Baron'a geçirdi. … Deli **Şahende**'nin geri pası Mikro'da. Uzun bir top. Gökbilim uzmanı (Kumbari) çeldi. Şimdi Brigitte. Önünde iki Büyükdere'li. Brigitte- Çengel paslaşması. Çengel soldan kayıyor, kaydı. **Şut, top ağlarda**. …

O da nesi, yan hakemin bayrağı yine havada: ofsayt.
Hakeme yuf, yan hakeme hem yuf!", "İstanbul-Paris", Salâh Birsel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983

"Katman Katman Suadiye-Çatalçeşme" kitabımda Salâh Birsel ve ailesini kaleme almıştım, bir zaman dilimi apartmanımızda yaşamışlar. Salâh Bey'in kitaplarının çoğu RE Books Arts Yayınevimizin Rengigül Ural Kitaplığı Edebiyat Bölümüne kayıtlı. Hafta sonu sahaftan "İstanbul-Paris" de eklendi. Kitabın 191. sayfası "Mavi Tuna Dalgaları" başlığından, "Büyükdere Çayırı", "Büyük Maç", "Tarabya Yanıyor" başlığı ile 235. sayfasına kadar futbol maçını, **oyuncu kadın ve erkeklerin** kısaca hayat öyküleri, kıyafetleri, II. Abdülhamit bağlantıları, semtin, çayırın özellikleri, izleyicilerin davranışları, maça nasıl geldikleri gibi nice detayla o dönemi aktarıyor. Birsel, Fransızcaya hâkim olduğu için arada Fransızca açıklamaları, o dönemin Paris bağlantıları ile tebessümle iki defa okudum. Sanki Halit Kıvanç'ın (İmzalı kitabı arşivimizde) sesinden dinliyormuşum gibi sürükleyici. Sesi güzel bir seslendirme ustası, İş Bankası'ndan izinle o bölümü seslendirse ne güzel olur, futbol meraklılarına yeni ufuklar açabilir diye düşündüm.

Futbol maçının oyuncusu hanımlar ile taraftarlar pek şık, beyzâdeler gibi. "*en pahalı kokulardan Opapanax*"ı araştırdım. Yine bir botanik harikası karşıma çıktı.
"B.B." ise müthiş güzel bir detay. Eski elit Prenses Grace Kelly filmleri dokusunda.
Hakem Duhani ise kaynakça bölümünde Fransızca kitaplarının yer aldığı Naum-Duhani, Sait.

Sanırım Büyükdere'de kısa bir süre çocukluk yıllarım geçtiği, anne ve babamın aktarımlarıyla da aşına olduğum için daha da ilginç geldi kitaptaki bölüm.

Tadımlık yazmak istedim. Spor, moda semt ve edebiyat tarihine, kültürüne meraklılar kitabın 44 sayfalık o bölümlerini, 6 sayfa kaynakçası olan kitaptan okuyabilirler.